

Van Heutink tot Heesen

UCS De Rode Loper
75 jaar

Colofon

Dit jubileumboek ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van schaakclub UCS De Rode Loper uit Utrecht is een initiatief van de jubileumcommissie bestaande uit Taco Jansonius, Karen Pleit, Marjolein Swinkels en Jaap-Hein Vrugink

Tekst: Ronald van Houdt, Taco Jansonius, Timo Können, Karen Pleit, Marjolein Swinkels, Tanja Veenstra en Kees Volkers

Illustraties en foto's: archief UCS De Rode Loper, Pieter Bakker, Marjolein Swinkels, Tanja Veenstra en Kees Volkers

Ontwerp omslag: Marjolein Swinkels en Pieter Bakker

Illustratie omslag: Marjolein Swinkels en Pieter Bakker

Eindredactie: Taco Jansonius, Tanja Veenstra en Pieter Bakker

Samenstelling: Taco Jansonius

Vormgeving: Pieter Bakker

Druk: Drukkerij Pascal, Utrecht

Oplage: 200 exemplaren

Uitgave: UCS De Rode Loper november 2005

Voor meer informatie over UCS De Rode Loper: www.ucsderodeloper.nl

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

Koenhein Loodgieters, Midgetgolf Bilthoven, Schaak en Gowinkel het Paard en Drukkerij Pascal.

Copyright UCS De Rode Loper 2005

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de makers.

Van Harten, Nicolaas Jan, fenomeen

Taco Jansonius

Aan de hand van 55 jaar clubgeschiedenis (want zo lang is Nico al lid van onze club!) een volledig beeld schetsen van 'Nico van Harten en UCS De Rode Loper' is in het bestek van een paar pagina's volstrekt onmogelijk. De vele jaren dat Nico als secretaris een drijvende motor achter de club was, de ontelbare keren dat hij extern de clubkleuren (rood!?) verdedigde, z'n twee clubkampioenschappen (in 1962 en 1974, tweede plaatsen waren er in 1976 en 1979): we kunnen het hier alleen maar aanstippen. Vele kanten van Nico van Harten (erelid sinds 1995) schreeuwen erom tot in de puntjes beschreven te worden. We beperken ons (na een korte blik op de beginnaden) tot Nico de propagandist, Nico de statisticus, Nico de remisekonink, Nico de teamcaptain en Nico de charmeur. Waarmee een beeld opdoemt van een man waar maar één woord voor is: fenomeen.

Beginjaren

Nico van Harten werd 1 september 1950 lid van U.C.S. 'Ik ben meegenomen door een onderwijzer van mijn MULO. Ja, ik was 15 jaar en moest van mijn ouders om elf uur thuis zijn, dus externe competities – die vaak tegen twaalfen waren afgelopen – zaten er niet in. Wegens herhaaldelijke overtreding van het ouderlijk gebod werd ik in december 1950 geconfronteerd met een afgesloten huis. Mijn ouders deden gewoon niet open toen ik aanbelde. Ze dachten zeker dat ik nog een keer zou aanbellen en dan hadden ze wel open gedaan zodat ik alleen de schrik te pakken had. Ik ben echter omgelopen, over een hoog hek geklommen en in de schuur gaan slapen. Aardappelzakken en een rol oude vloerbedekking waren niet genoeg om de ijzige vrieskou te verdrijven. Goed heb ik niet geslapen, maar mijn ouders hebben die nacht in ieder geval geen oog dicht gedaan! Ze hebben zich afschuwelijk ongerust gemaakt en zelfs de politie gebeld wegens vermissing van hun schakende zoon!'

Als zeventienjarige jongeman maakt Nico zijn debuut in de clubcompetitie van de S.G.S. Om precies te zijn op 29 oktober 1952. Het was bij de wedstrijd U.C.S. IV - P.T.T. II tegen de heer W.J. Versteeg. Uitslag remise, U.C.S. verloor de wedstrijd nipt met 4½-5½ (er werd toen in tientallen gespeeld). Een paar jaar later, we schrijven 2 februari 1955, gaat Nico als supporter mee met het 1e team voor de uitwedstrijd tegen B.S.G. II in Bussum. 'Onze 1e bordspeler kwam niet opdagen en wat geschiedde, je raadt het al, ik maakte als 19-jarige mijn debuut in het eerste team aan het 1e bord! Mijn tegenstander was de veteraan H. van Hartingsveldt, destijds één van de sterkste spelers van Nederland. De partij werd remise en na afloop werd ik over-

Nico van Harten

laden met complimenten en...drank! Dat ik na afloop enigszins aangeschoten en ondersteund weer de trein bereikte verdient geen schoonheidsprijs' zegt vijftig jaar later een nog steeds schuldbewuste Nico. Voor de jongeren onder ons: H. van Hartingsvelt speelde in 1920 een tweekamp tegen de jonge Max Euwe waarin hij vier partijen van de latere wereldkampioen wist te winnen. Eindstand $6\frac{1}{2} - 4\frac{1}{2}$ in het voordeel van Euwe.

Of de remise tegen Van Hartingsvelt Nico rechtstreeks naar het eerste promoveerde weten we niet, maar vier jaar later zit hij daar in ieder geval in. We lezen in 'Uw Clubstem', september 1959, namelijk het volgende bericht:

Medewerking verzocht!

De heer v Harten gaat in de avonduren trachten het H.B.S.-diploma te behalen. Dientengevolge kan hij niet regelmatig de club-avonden bezoeken. Hij roept de sportieve medewerking van de 1^e tiental-spelers in, om deze wedstrijden gedeeltelijk in de schoolvakanties met hem te spelen. Hij zal dan van te voren een afspraak met betrokken spelers maken.

Propagandist

Wie door het clubarchief bladert komt vele stukken van de hand van Nico tegen die te scharen zijn onder het kopje 'propaganda'. Een woord dat nog tot in de jaren zeventig binnen de club gebruikt wordt. In wat misschien wel zijn eerste bijdrage voor het clubblad ooit is (Uw Clubstem, 7^e jaargang no. 1, januari 1957) leren we meteen de ware Nico kennen. In een 'ingezonden mededeling' gaat N.J. v. H. in op de slechte opkomst op de wekelijkse clubavonden. Leden komen niet opdagen, zeggen soms zelfs niet eens af en de opkomst van U.C.S. in de S.G.S. wedstrijden is 'een grote aanfluiting'. 'Vrienden, we spreken af, dat dit in het nieuwe jaar niet meer voorkomt en dat we behoudens ziekte of force-majeur de belangen van onze vereniging intern en extern zullen behartigen!' Na deze prelude manifesteert Nico zich als onvermoeibaar propagandist van onze club. In 1961 schrijft hij voor het kersverse kersttoernooi ('een wisselbekaarschaaktoernooi') bedrijven aan om een beker met inscriptie van het bedrijf beschikbaar te stellen. 'Aangezien een wisselbeker bijna ieder jaar van eigenaar verwisselt wordt hierdoor een prachtige reclame voor uw bedrijf bereikt. Immers een wisselbeker is een sierraad in huis en zal zeker de reclame in de diverse gezinnen afwerpen die u hiermede beoogt', schrijft secretaris Nico in een brief. En jawel, door de dagbladen Trouw, Utrechts Nieuwsblad en Nieuw Utrechts Dagblad worden per ommegaande drie wisselbekaarschaaktoernooien gesteld. Zó haal je sponsors binnen! Terugkomend propagandapunt is uiteraard de ledenwerving. Zo maant Nico-de-secretaris in een brief van rond 1970 oud-leden weer lid van de club te worden. 'Nu het 1^e tiental is gedegradeerd naar de 2^e klasse (het 2e tiental naar de 3e klasse) is een situatie ontstaan, waarin U.C.S. uw steun dubbel nodig heeft. Alleen dan is terugkeer van de 1e klasse mogelijk!' Nico snapt als geen ander dat oud-leden gelokt moeten worden. Is het kersverse Keizersysteem ('altijd een tegenstander') al mooi, er kan maar één uitsmijter in een brief staan: 'Tenslotte beschikt U.C.S. met ingang van het a.s. seizoen over een nieuw demonstratiebord (magnetisch), waarmee de speelsterkte der leden kan worden opgevoerd.' Nieuwe leden worden ook elders gezocht. In 1979 verstuurt Nico een persbericht aan huis-aan-huis bladen. Hij roept geïnteresseerden op om lid te worden van U.C.S., 'bekend om gezelligheid en goede onderlinge contacten'. Wat de huisschakers massaal moest doen toestromen was echter dit: 'Om het spelpeil der leden te bevorderen wordt vanaf september a.s. schaakles gegeven door het gediplomeerd bestuurslid drs. A.E. Braams'.

Statisticus

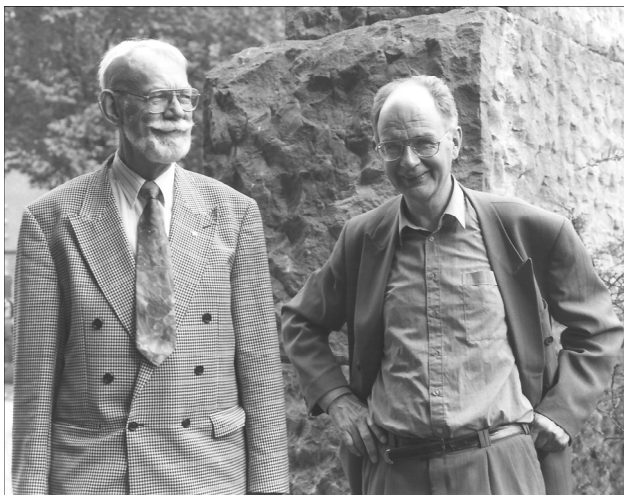
Wie kent niet het beeld van Nico die aan het eind van clubavonden uitslagen en standen verzamelt? Inderdaad, misschien wel Nico's grootste schaakgerelateerde liefde (buiten het schaken zijn te noemen zijn vrouw en teckels) is het bijhouden van statistieken. Zowel partijresultaten van hemzelf als allerlei clubstatistieken. Befaat zijn de berekeningen die Nico vroeger maakte om objectief vast te stellen wie recht had op een plaats in het eerste team (dit in een tijd dat de rangschikking in de interne niet per definitie maatgevend was). Op basis van een minutieus bijgehouden overzicht van in het eerste team behaalde resultaten per clublid, uitmondend in scoringspercentages, werd in het clubblad dwingend advies gegeven op dit punt. Maar ook ranglijsten van kampioenen, winnaars van de SGS-bokaal (vroeger heette dat SGS-piramide) en ereleden: de club heeft wat betreft haar *vital statistics* veel aan Nico te danken. 'Vakidiotisme' noemde hij het zelf ooit, verwijzend naar zijn beroep als administrateur.

Nico heeft vanaf het begin al zijn notatieboekjes bewaard ('ze hoeven mij niks wijs te maken tegen wie ik allemaal gespeeld heb, want ik weet het precies!'). Hierin staan de 2525 (!) serieuze partijen die hij heeft gespeeld tot aan het begin van het seizoen 2005-2006. Partijen in de interne competitie, de externe competitie en partijen in vele toernooien. Inmiddels is hij aangeland bij notatieboekje 102. Het aantal interne partijen wordt door hem geschat op 1650 stuks (55 seizoenen keer gemiddeld 30 partijen). Uitgaande van de huidige ledenlijst heeft hij het vaakst gespeeld tegen Jan Prins: 34 keer. Score met wit 7 uit 20, met zwart $3\frac{1}{2}$ uit 14. Dit maakt $10\frac{1}{2}$ uit 34 oftewel een score van 31%. 'Geen schande tegen deze sterke meervoudige clubkampioen', merkt Nico op. Om er nog even aan toe te voegen dat hij zijn eerste partij tegen Jan speelde op 27 februari 1973 en die won. Het aantal partijen van Nico in de externe competitie hoeft niet geschat te worden, dat weet hij exact. Typisch Nico: het clubbelang gaat boven alles. Voor de externe competitie, houdt u vast, heeft Nico precies 440 wedstrijden gespeeld. Voor het eerste team 214 wedstrijden, voor het tweede team 153, voor het derde team 59 en het vierde team 14. Begonnen in het vierde is hij anno 2005 ook weer tot het vierde afgedaald. Nico: 'Zo gaat het in ons leven: opgaan, blinken en verzinken!'

We zijn tot slot natuurlijk nieuwsgierig naar zijn scores. In de externe competitie speelde hij curieus genoeg precies even vaak met wit als met zwart: beide dus 220 keer. Zijn witscore is 132 uit 220 (60%), zijn zwartscore $114\frac{1}{2}$ uit 220 (52%). In totaal $246\frac{1}{2}$ uit 440 is 56%. En als we naar het totaal van 2525 partijen kijken is de witscore 710 uit 1256 (57%), de zwartscore 625 uit 1269 (49%) en de totaalscore 1325 uit 2525 (53%). Opvallend (of eigenlijk ook niet): Nico scoorde het beste in de partijen dat hij voor de club uitkwam.

Remisekoning!?

We noemden eerder al de uitslag van Nico's eerste externe partij: remise. Een omen? 'Genoegzaam bekend is dat Van Harten liever twee keer remiseert dan één keer verliest en daarom altijd op safe speelt', schrijft wedstrijdleider intern Ton Braams aan het begin van het seizoen 1976-77. Hij noemt Nico 'remisekoning' en illustreert dit met cijfers: 'In 15 partijen (interne + externe) kwam Van Harten liefst 10 (!) maal een puntending overeen: een remisepercentage van 66%!'. En aan het eind van genoemd seizoen meldt Ton Braams dat 'Van Harten, in lang vervlogen

Jaap Graaff en Nico van Harten

tijden ooit clubkampioen, het dit schaakjaar erg moeilijk had', maar dat twee moeizame overwinningen in de laatste ronden 'de remiseur bij uitstek een benauwde 9e plaats in de eindrangschikking opleverden'. Enig venijn van de kant van Ton Braams wordt hier niet verbloed. Zeer lezenswaardig in dit verband is wat René Bontrop zegt in een interview in het clubblad (februari 1994): 'Zo vind ik het buitenge-

woon irritant om tegen Ton Braams of Nico van Harten aan te moeten treden. Die dóén gewoon niets. Al hebben ze wit, alles wordt überdekt en van een plan om eens iets te proberen merk je nooit wat; daar doen ze gewoon niet aan, ze zijn puur defensief.' Waarvan akte. Overigens schrijft Henk Everaars in 1979, kort na de opmerkingen van Ton Braams dus, in een stuk over de interne competitie: 'En wat te zeggen van de slechts 4 (!) remises uit 15 van v. Harten? Is Nico dit seizoen maar eens op de radicaler schaaktoer gegaan?' Feit is dat Nico een voorzichtig schaker is en daar zelf ook ronduit voor uitkomt. 'Het zal wel mijn karakter zijn, het zit erin hè: niet al teveel risico's nemen, een beetje voorzichtig zijn met alles', zegt hij in een interview in 1990. Ook in een eerder interview, in 1984, kwam het onderwerp al ter sprake. Toen zei Nico: 'Mijn schaakstijl is erg voorzichtig, risicoloos, afwachtend: met wit speel ik 1.d4. Ik zie mijn tegenstander helemaal niet en concentreer me volledig op het bord en de stukken. (...) Ik zet geen spektakelpartijen op, ik ken alleen de spelregels en pas deze toe. Mijn kracht is het uitvoeren van zogenaamde 'schwindels' in optisch voor mij verloren staande partijen. In zulke situaties ben ik het gevaarlijkst!' En misschien is 'schwindelaar' een wel minstens zo kenmerkend woord voor Nico-de-schaker als 'remisekoning'. Meerdere in het clubblad gepubliceerde partijfragmenten illustreren hoe gevaarlijk Nico is in verloren stellingen. Het meest krasse staaltje is een partij uit 1972 tegen Jaap Graaff:

Hoe doorzetten beloond werd

Comp. wedstrijd op 24.10.1972: Van Harten-Graaff ½ - ½

Wit (Van Harten) Kh3, Ta2, g3

Zwart (Graaff): Kg7, Td3, Te4, e6, f7, g5, h5

Uiteraard is de stelling van wit meer dan rijp voor opgeven. Wit zet toch nog een val op, waarin onze voorzitter in zijn onschuld trapt. Toren naar e2. Zwart neemt onmiddellijk toren slaat toren e2. Nu is er een pat-stelling ontstaan, want wit kan niet naar voren, naar achter, opzij! In mijn schaakarchief van 920 gespeelde partijen zijn er diverse totaal verloren stellingen, die toch nog rendement opleverden!!! N.J. van Harten.

Teamcaptain

‘Laat de leider geen lijder zijn’, is een veel gebezigde uitspraak van Nico-de-teamcaptain. Teamleiders als Nico, ze zijn dun gezaaid. Sleutelwoorden zijn ‘streng’ en ‘betrokken’. Wie extern speelt onder leiding van Nico weet dat hij of zij geen rare dingen mag doen. In 1992 speelt Wim Rakers met het derde een uitwedstrijd tegen Moira. Uit zijn commentaar op de partij halen we de karakteristieke aanwezigheid van Nico bij een externe match. Na een goed begin denkt Wim op de 18^e zet met een speculatief offer de buit binnen te halen. Wim analyseert: ‘Het bleek de minste van drie mogelijkheden te zijn. En onverantwoord volgens Nico in zo’n belangrijke wedstrijd.’ Gelukkig voor Wim doet zijn tegenstander niet de beste zetten en blijft z’n gunstige positie overeind. Maar dan gaat de tijd dringen. ‘Even leek de winst erg ver weg en het vallen van de vlag erg dichtbij. Terwijl ik Nico verwoed op z’n horloge zag wijzen, greep ik in een flits naar de loper en knalde deze neer op h7...’. Het blijkt winnend. ‘Zonder verdere plichtplegingen legde de Moiriaan z’n koning om. Nico kon weer opgelucht ademen’.

Hoe streng Nico is lezen we in een prachtig verhaal van een andere gewaardeerde veteraan van onze club, Jaap Versluys (lid van 1961 tot 2005). Het is 1993. Jaap, die alleen bij hoge uitzondering extern wil spelen en dan nog alleen in de vorm van een invalbeurt ‘binnen de Utrechtse stadsgrenzen’, schrijft hoe Nico in zijn werk gaat op dinsdag 16 maart. ‘In de loop van de middag ontving ik telefonisch het niet voor misverstand vatbare bevel om 18:15 gereed te staan voor een expeditie met het eerste achttal naar Putten. In de Opel Astra van de expeditieleider werd ik gevanke-lijk weggevoerd.’ Jaap weet dat hij als invaller twee taken heeft. Het achttal compleet maken en solide en voorzichtig spelend naar remise streven. ‘Nico hield persoonlijk toezicht op mijn vervulling van die taken. Hij plaatste mij daartoe aan het achtste bord in een hoek van de zaal, diagonaal tegenover de enige deur naar de gang. Ver-volgens kwam hij aan het zevende bord naast mij zitten. De toestand was duidelijk hopeloos. Vluchten kon niet meer!’ Met argusogen houdt Nico Jaap in de gaten. ‘In de loop van 45 jaar clubschaak ben ik achter het bord redelijk stressbestendig ge- worden. Als ik niettemin op 16 maart onder druk gespeeld zou hebben, dan kwam die druk niet van de overkant maar van de linker zijkant.’ In de partij komt Jaap onder druk te staan (zijn tegenstander met de witte stukken heeft al snel een loper op h7 geofferd en zijn dame op h5 geposteerd) maar Jaap vindt vakkundig een

veilige weg naar remise. De zet waarmee hij die manoeuvre inzet kreeg de zegen der captain. 'Nico knikte instemmend. Er viel een zware last van mij af. Ik mocht nu vrij in de zaal rondlopen en mij zelfs op de gang begeven. Om 00:45 leverde de winnende coach mij keurig thuis af.' Eind goed al goed zeggen we in zo'n geval.

Als teamcaptain is Nico bekend om zijn voorwerk. Spelers worden aan de hand van de actuele stand en andere wetenswaardigheden vooraf (in een persoonlijke brief of middels een overzicht op het prikbord in het clublokaal) doordrongen van het belang van de wedstrijd. Een voorbeeld uit april 1980. De spelers van U.C.S. I worden voor de kampioensmatch tegen Paul Keres in een brief als volgt gewaarschuwd: 'U.C.S. heeft met P. Keres V geen prettige ervaringen. Braams en Van Harten sr. hebben P. Keres V enige malen geobserveerd. Alle spelers gaan in hope-loze stellingen door tot zij mat staan. Bij het afbreken gaat het tiental massaal chicaneren en onderling overleggen. Het is maar dat u het weet.' Na deze inleiding krijgen de spelers negen mededelingen voorgeschoteld. Nummer 1: 'Om 19:00 uur worden de tafels klaar gezet. De tafels komen dit keer van elkaar af te staan om onderlinge tips door de P. Keres V spelers zoveel mogelijk te voorkomen'. Los van de speciaal op P. Keres V gerichte punten zitten er enkele typische Nico-mededelingen onder het negental. We noteren nummer 4 ('Geen remises accepteren zonder toestemming van uw teamleider'), nummer 5 ('Gebruik de volledige bedenktijd van 2 uur. Er kan immers toch nog een betere zet zijn!!!') en nummer 6 ('Vermijd ondoorzichtige offers, neem geen risico. Bouw uw partij solide op'). Punten die Nico talloze malen gemaakt heeft. Vooral het 'nooit remise aanbieden of accepteren tenzij de uitslag van de match reeds vaststaat' is legendarisch. 'Wie bang is voor het eindspel behoort dit mankement zo spoedig mogelijk te overwinnen door, ook op de club, zich aan te wennen om tot het bittere einde vol te houden. In een match speel je niet voor jezelf, maar voor het hele team. Men mag de verantwoordelijkheid voor de uitslag niet afschuiven op zijn medespelers, die nog wel doorvechten. Samen beginnen en samen strijden tot het eind. Dan is ook de kans op succes veel groter. Met spelers die al blij zijn met een half puntje zal een tiental nooit promoveren. Vanzelfsprekend is er ook het risico van alsnog te verliezen. (...) Maar de kans, dat je door stug volhouden, desnoods iets te forceren, de partij nog in je voordeel beslist, mag niet verzuimd worden!'. Laat het duidelijk zijn: Nico's stelligheid in deze heeft onze club zonder twijfel talloze extra punten opgeleverd.

Charmeur

Rest ons kort aandacht te schenken aan het onderwerp 'dames'. Iedereen die Nico kent weet dat dames hem inspireren. Lees bijvoorbeeld wat Hans Nijland rapporteert in een wedstrijdverslag van het tweede team, voorjaar 1992. 'En dan Nico... hij had de laatste tijd niet zo goed gescoord in de externe. Ook nu vreesde ik het ergste toen ik hem plaats zag nemen achter de stukken. Echter na een paar frivole handgebaartjes naar een dame elders in de zaal maakte hij een uiterst ontspannen indruk. Het was vervolgens de vraag of de oude vos in deze stemming wel voldoende concentratie voor het schaakspel zou kunnen opbrengen. Welnu, geen probleem, hij creëerde een vrijpion, won een stuk en vervolgens de partij. Klasse.' Als dames je inspireren moet je ze op de club zien te krijgen. Nico zelf daarover (in een interview

in 1990): 'Met het 30-jarig jubileum heb ik als activiteit geprobeerd een damesafdeling op te richten op de schaakclub. Er kwamen niet veel dames op af, twee dames om precies te zijn, de dames De Jong en Van Netten. Ze kenden amper de spelregels en legden dan ook voortdurend eieren, nullen dus en dat moet ze ontmoedigd hebben. Na twee jaar waren ze dan ook weer verdwenen. Niet te vergelijken met het damesschaak van nu dat veel sterker is!' Waarna we afsluiten met wat de kersverse ereleden Nico en Jaap Graaff, in een dubbelinterview uit 1995, antwoorden op de vraag of alles zo moet blijven op de club. Jaap Graaff: 'Nou ja, je kunt er nog wel een paar vrouwen bijdouwen.' Waarop Nico gretig invalt: 'Ik vind het een goed idee! Meer dames op de club. Als ik mag kiezen – maar je mag niet discrimineren – liefst aan de jonge kant.'

Nico leest op de jubileum thema-avond in de krant over het voorgenomen huwelijk van prinses Juliana